

**La qüestió educativa en
els debats d'investidura
al Parlament de les Illes
Balears**

Juan José Burgués Mestre
*Universitat de les Illes
Balears*

Educació i Cultura
(2013), 24
175-191

La qüestió educativa en els debats d'investidura al Parlament de les Illes Balears

Education in Balearic parliamentary investiture debates

Juan José Burgués Mestre*

Resumen:

Los debates de investidura en el Parlament de les Illes Balears son una fuente de información privilegiada para conocer los grandes planteamientos políticos y educativos para nuestra comunidad autónoma. Además, son el reflejo de un juego de pesos contrapuestos entre grupos conservadores, defensores de la libertad y de un sector público mínimo, y grupos progresistas, que abogan por la intervención del sector público en la defensa del Estado del Bienestar y de la equidad social.

El interés de este artículo está en que, metodológicamente, he seguido los planteamientos de Amartya Sen referidos a la inclusión de los «elementos éticos» como componentes de la «libertad» y del propio «desarrollo» de la cuestión que abordo. Así, pretendo evidenciar que la configuración de un sistema educativo propio no sólo depende de la normativa referida a su desarrollo, sino también a la voluntad que unos y otros manifiestan a través de sus discursos en el Parlament.

Palabras clave: Política educativa, historia de la educación en les Illes Balears.

Abstract:

Balearic parliamentary investiture debates are a source of privileged information, offering an insight into key political and educational proposals for the region. Moreover, they also reflect power struggles among conservatives, advocates of freedom, a very small sector of the public, and progressive groups who uphold public sector intervention in order to defend the welfare state and social equality.

The interest appeal of this article is the fact that, methodologically, I have followed the ideas of Amartya Sen regarding the inclusion of «ethical elements» as components of «freedom» and the «development» itself of the issue that I address. In this way I intend to show that the creation of an education system not only depends on regulations governing its development, but also on the wishes that different groups convey through their speeches in Parliament.

Key words: Education policy, history of education in the Balearic Islands.

* Grup d'Estudis d'Història de l'Educació. E-mail: juanjo.burgues@uib.es

Introducció

La bibliografia sobre la història de l'educació a les Illes Balears durant la Transició i l'Estat autònom és escassa, si la comparem amb la d'altres períodes històrics.¹ També ho són els estudis referits a la nostra legislació educativa² i als discursos polítics educatius, tant del període preautònom com del posterior, ja en el marc de l'Estat autònom.³

L'objectiu d'aquest article és mostrar la manera com els partits polítics de les Illes Balears tracten la qüestió educativa en els plens dels debats d'investidura del president del Govern, que tenen lloc al Parlament de les Illes Balears. Metodològicament, he utilitzat unes fonts primàries que no han estat gaire habituals en les investigacions històriques sobre l'educació a les Illes Balears: els discursos d'investidura que tenen lloc al Parlament.

En aquestes intervencions, el candidat a president presenta els grans plantejaments polítics sobre educació de la seva legislatura, i, amb els torns de rèplica i contrarèplica que permeten els debats d'investidura, podem analitzar la relació dialèctica existent entre els grups parlamentaris conservadors i els progressistes respecte del desplegament del nostre sistema educatiu i de la normalització de la llengua vehicular a l'ensenyament.

Justificació d'un estudi de política educativa

La complexitat terminològica del concepte «política educativa» és conseqüència de la forta càrrega polisèmica que conté el concepte de «política».⁴ De les moltes accepcions del concepte de «política educativa», en aquest article em referesc a un nivell «macropolític»,⁵ que, en el nostre àmbit estatal, podem atribuir a les polítiques del Govern de l'Estat, de cada una de les comunitats autònomes (d'ara endavant, CCAA) i dels ajuntaments.

¹ GRUP D'ESTUDIS D'HISTÒRIA DE L'EDUCACIÓ (2007). *Bibliografia per una història de l'educació de les Illes Balears*. Palma: UIB. <http://www.uib.es/depart/dpde/theducacio/docs/bibheib.pdf> (Darrera data de consulta: 12/06/2012).

² SUREDA GARCÍA, B. «El desenvolupament de les competències educatives no universitàries a la comunitat autònoma de les Illes Balears (1998-2003)». A: MARCH CERDÀ, M. (dir.) (2004). *Anuari de l'educació de les Illes Balears*. Palma: Fundació Guillem Cifre de Colònia.

³ SUREDA GARCÍA, B.; MOTILLA, X. «Bibliografia de l'educació a les Illes Balears (2000-2006)». A: MARCH CERDÀ, M. (dir.) (2006). *Anuari de l'educació de les Illes Balears*. Palma: Fundació Guillem Cifre de Colònia, pàg. 304-313.

⁴ El professor Fernández Soria apunta al respecte que: «*Conviene advertir que la terminología de lo que se entiende por política educativa no sólo no está epistemológicamente resuelta, sino que cada vez se hace más compleja tanto por los nuevos conceptos que se introducen dentro de un amplísimo campo de estudio, como por la variedad y la amplitud de los matices y contenidos con que estos términos se van enriqueciendo; que no es de extrañar dado que la política en general y la educativa en particular están en constante mutación y en permanente desarrollo*». FERNÁNDEZ SORIA, J. (1999). *Manual de política y legislación educativas*. Madrid: Síntesis, pàg. 12-13.

⁵ «*La Política Educativa (así, en mayúscula) es una ciencia política en su aplicación al caso concreto de la educación, pero las Políticas Educativas (ahora en plural y minúsculas) son múltiples, diversas y alternativas. La Política Educativa es, por tanto, la reflexión teórica sobre las políticas educativas [...]. En lengua inglesa la distinción es más fácil porque hay un término específico para cada cosa. "Policy" es Ciencia Política. "Policy Studies" son, por lo tanto, los estudios de Política y, en particular, "Educational Policy" es la ciencia de la Política Educativa. En cambio, "Politics" es la política del día a día. Y por tanto, "educational politics" son las políticas educativas. Todos ellos son términos relacionados pero diferentes*». PEDRÓ, F.; PUIG, I. (1999). *Las reformas educativas. Una perspectiva política y comparada*. Barcelona: Paidós, pàg. 21.

El punt definidor per excel·lència de la política educativa rau, segons les explicacions del professor A. J. Colom,⁶ en la relació entre «política i poder», i, concretament, en les possibilitats «del poder fer». Així doncs, els Parlaments autonòmics, malgrat que no són agents específicament educatius, participen en educació, ja que presenten el seu programa de Govern en els debats d'investidura i exerceixen, d'aquesta manera, una funció educativa no expressa.

Un altre tret característic de la política en general —i que faig extensible al de la política educativa—, que desenvolupa el professor Francisco Álvarez seguint les aportacions de l'economista indi Amartya Sen, és que té en compte la inclusió dels elements ètics —els debats al Parlament— com a components de les problemàtiques que acompanyen aquesta disciplina.⁷

Incorpora la noció de «capacitats potencials» com l'element fonamental a l'hora d'avaluar el vincle entre llibertat i desenvolupament.⁸ Les llibertats, enteses en aquest estudi com a competències educatives per desenvolupar el sistema educatiu de les Illes Balears, són qualque cosa més —diu Sen—⁹ que no solament la finalitat última del desenvolupament. Són, també, un medi crucial per la seva efectivitat, és a dir, per desenvolupar un model educatiu propi. Així doncs, creure que el nostre decret de traspàs de competències¹⁰ suposà el començament del nostre sistema educatiu autonòmic, és un exercici d'«hiperracionalisme»,¹¹ per la gran responsabilitat que tenen els poders executius i legislatius en el seu desenvolupament.

⁶ COLOM, A.; DOMÍNGUEZ, E. (1997). *Introducción a la política de la educación*. Barcelona: Ariel, pàg. 45.

⁷ Les aportacions d'Amartya Kumar són molt importants a l'hora d'entendre les teories polítiques contemporànies, diu Francisco Álvarez. Amartya podria ser vist com una veu dins el món de l'economia que ha tornat —després d'unes dècades de triomf del lliure mercat— a una visió humanista sobre els problemes de la desigualtat i el desenvolupament social. Concretament: «*Ha contribuido enormemente a la ciencia política y especialmente a la economía del bienestar*». ÁLVAREZ, J. F. «Capacidades, libertades y desarrollo: Amartya Kumar Sen». A: MÁIZ, R. (2001). *Teorías políticas contemporáneas*. València: Tirant lo Blanch, pàg. 381-396.

⁸ «*La manera más adecuada de considerar la "verdadera" igualdad de oportunidades tiene que pasar por la igualdad de capacidades, es decir, por la eliminación de desigualdades de capacidades*». SEN, A. (1995). *Nuevo examen de la desigualdad*. Madrid: Alianza Editorial, pàg. 20.

⁹ Aquest reconeixement pot basar-se en una anàlisi empírica de les conseqüències i interconnexions entre llibertats de diferents tipus, i en l'estesa evidència empírica que indica que aquestes llibertats solen reforçar-se entre si. SEN, A. (1999). *Development as freedom*. Nova York: Oxford University Press. <http://www.iadb.org/etica> (Darrera data de consulta: 1/10/2006).

¹⁰ L'originalitat del plantejament de Sen és que diferencia capacitat i utilitat. Per Sen: «*Cuando se toma la utilidad como representación del bienestar individual, hay que saber que nos da una información muy limitada y además no presta atención directa a la libertad para intentar conseguir el bienestar o cualquier otro objetivo [...]. La métrica de la utilidad puede ser especialmente grave en el contexto de una diferenciación arraigada de clase, género, casta o colectividad. Contrasta con el enfoque de las capacidades, que nos proporciona un cuadro muy vivo de la falta de libertad para lograr este funcionamiento elementales, falta de libertad que sufre la gente sometida a grandes privaciones*». SEN, A. (1995). *Nuevo examen de la desigualdad*. Madrid: Alianza Editorial, pàg. 18-19.

¹¹ Per Sen, l'acció racional, quan pretén aconseguir resultats òptims en la relació entre mitjans i fins, sense tenir en compte la complexitat de l'individu com a agent o la de tota una comunitat autònoma, com és el nostre cas, pot conduir a formes d'hiperracionalisme, si les llibertats de què disposa no s'ajusten a les seves capacitats potencials que les poden fer marxar. Aquesta és una de les fonts de problemes que sorgeixen a l'hora d'utilitzar els models racionals. Aquesta, diu Álvarez, és la contribució més important del premi Nobel d'economia de 1998. Per Sen: «*El desarrollo económico puede considerarse exclusivamente como un proceso de expansión de las libertades humanas [...]. Es preciso, pues, que analicemos las instituciones políticas y económicas, las oportunidades sociales, las estructuras legales, la corrupción y el mantenimiento de ciertos modos de conducta*». ÁLVAREZ, J. F. «Capacidades, libertades y desarrollo: Amartya Kumar Sen». A: MÁIZ, R. (2001). *Teorías políticas contemporáneas*. València: Tirant lo Blanch, pàg. 381-382.

Amb aquest article vull mostrar que tan important són les competències educatives que ens atorga el decret de transferències educatives, com els debats d'investidura, perquè hi podem observar la «lliure» voluntat per configurar un sistema educatiu propi o la simple mimesi d'allò que han desplegat altres CCAA.¹²

Els corrents ideològics en política educativa

En el darrer terç del segle XX, a conseqüència de la crisi del petroli de 1973,¹³ el corrent neoliberal fonamentat en l'escola de Chicago i en les teories econòmiques de Hayek coincideixen en una idea: la del debilitament i l'esgotament de l'Estat del Benestar. Hi ha nous liberalismes¹⁴ que consideren que la defensa d'un Estat garant dels serveis bàsics per a tota la població i proveïdor d'equitat a tota la nació està esgotada,¹⁵ precisament quan el segle passat fou el de «l'extensió» de l'educació.¹⁶

A més, hi ha hagut la irrupció de la «globalització» de l'economia a partir de l'aparició de les noves tecnologies, que han creat allò que Manuel Castell ha anomenat la «societat en xarxa»,¹⁷ i que ha provocat que molts dels paràmetres en els quals se sustentava aquesta idea d'un estat del benestar social keynesià no depenguin únicament d'un Estat nació, sinó prioritàriament de grans empreses supranacionals que han vist en l'Estat un destorb, fins al punt de dur al terreny privat els components de la protecció social que tradicionalment havien estat en mans de l'Estat.

L'èxit d'aquest corrent rau —diu Josep Ramoneda— en el fet que l'estat del benestar del món occidental fou possible als anys cinquanta perquè la classe obrera no es deixàs endur per la il·lusió comunista. Una vegada conquerida l'hegemonia, a la dècada dels anys vuitanta, a conseqüència de la caiguda del règim comunista, entre 1989 —amb la caiguda del mur de Berlín— i 1991 —amb la Perestroika—, la dreta ja no ha vist mai més raons per mantenir aquest pacte polític.¹⁸

¹² «Es importante que la búsqueda de las respuestas necesarias [a los problemas políticos y también a los políticos educativos] se haga desde una óptica escéptica de la objetividad, por cuanto lo que podemos observar depende de nuestra posición relativa respecto de los objetos susceptibles de ser observados, lo que acabamos por creer está influido por lo que observamos y como actuamos finalmente, está relacionado con nuestras creencias». *Ibid.*, pàg. 386.

¹³ PEDRÓ, F.; PUIG, I. (1999). *Las reformas educativas. Una perspectiva política y comparada*. Barcelona: Paidós, pàg. 99.

¹⁴ Manllevam la línia argumental de Fernández Soria, que creu innegable la finalitat econòmica de les relacions —una de les quals és educativa— Estat-individu, com va justificar Adam Smith. El pare de l'economia moderna no creia que «la riquesa de les nacions» fora possible sense la defensa social per part de l'Estat, concretament sense que intervingués d'una manera subsidiària en institucions públiques, les quals particularment —és a dir, de manera privada— no serien d'interès. FERNÁNDEZ, J. (1999). *Manual de política y legislación educativas*. Madrid: Síntesis, pàg. 56-60.

¹⁵ «La concepción clásica del liberalismo dominante en el siglo XIX, cuando predominaba la figura del Estado genearme que intervenía exclusivamente con la intención de hacer posible la libre circulación de bienes y personas, se pasa a un enfoque Keynesiano del Estado, intervencionista y proveedor de bienes colectivos, que no sólo pretende ahora la consecución del pleno empleo, sino también ayudar a los más desfavorecidos». *Ibid.*, pàg. 56.

¹⁶ Va ser el segle passat, el segle de l'explosió escolar per a tothom, del repte per l'extensió de l'educació a tota la població, de l'obertura de l'ensenyament secundari i de l'accés massiu a l'educació universitària i superior. D'aquesta manera, se superà la tradicional dualitat en dos grans trams: un per a les classes populars —l'educació primària— i un altre per a les classes superiors —la segona i superior—, a partir de la creença ferma de la intervenció de l'Estat en la provisió d'educació. PUELLES BENÍTEZ, M. (2004). *Elementos de política de la educación*. Madrid: UNED, pàg. 243.

¹⁷ CASTELLS, M. (1997). *La Era de la Información*. Vol. 1: *La sociedad en red*. Madrid: Alianza.

¹⁸ RAMONEDA, J. (1999). *Después de la pasión política*. Madrid: Taurus, pàg. 218-219.

Així doncs, el ressorgiment del monetarisme de Milton Friedman de l'escola de Chicago és el màxim exponent polític a partir dels anys noranta per als partits conservadors arreu del món, els quals, amb el suport d'organismes internacionals, com el Banc Mundial i el Fons Monetari Internacional, que amb les seves polítiques fixen el rumb de tots els països del món, aspiren a ser el pensament únic front un keynesianisme socialdemòcrata que consideren obsolet. Al respecte, Puelles Benítez diu que els darrers anys l'educació no ha quedat exempta de la política que aspira a fer desaparèixer l'escola pública i que l'educació sigui totalment privatitzada,¹⁹ a favor de la llibertat d'ensenyament i de la lliure elecció de centre.²⁰

Malgrat tot el que hem exposat fins ara respecte de quina és la tendència política i econòmica actual en educació, el neoliberalisme ha començat a mostrar un cert esgotament en els moments actuals, com afirma molt encertadament Francesc Pedró. Que a Europa l'Estat continuï conservant el control de la major part de les funcions relacionades amb la provisió educativa és un símptoma de la seva fermesa.²¹ A més, mostra la importància de les relacions Estat-educació en la configuració del sistema educatiu.²²

El discurs conservador en educació en els debats d'investidura

D'una manera simplista, podríem dir que la política té l'objectiu d'aconseguir una societat millor i la política educativa, una societat millor mitjançant l'educació. Aquesta simplicitat en la recerca de l'objectiu es perd quan es focalitza en allò que anomenem el «bé comú».²³ Concretament, John Rawls, en el seu tractat *A theory of justice* (1971),²⁴ fixa les

¹⁹ «Esta derecha económica ha aplicado sin demasiados miramientos una concepción economicista a múltiples campos “[...]”. Al contrario, su aplicación ha tenido tanto éxito que casi todo el mundo, incluyendo la izquierda política, ha adoptado consciente o inconscientemente, el lenguaje economista de la educación. Así, a día de hoy, se habla con toda naturalidad de oferta pedagógica, de demanda de educación, eficacia de educación, competencias entre centros docentes, atención a los padres y alumnos como clientes, etc.». PUELLES BENÍTEZ, M. (2004). *Elementos de política de la educación*. Madrid: UNED, pàg. 254.

²⁰ *Ibid.*, pàg. 260.

²¹ «El Estado sigue siendo “el empresario más grande del sector educativo”» diu Pedró, que expressa set funcions de l'Estat en el seu paper redistributiu i de garantir els serveis educatius: «A) El establecimiento y la promulgación de los fines de la educación y los objetivos de los niveles educativos, al menos en el nivel más general de concreción. B) La administración y el gobierno del sistema escolar, en términos generales, así como su supervisión y el control de su funcionamiento. C) La financiación del sistema escolar y, particularmente, del parque escolar público y de los centros subvencionados o concertados. D) La organización del sistema escolar en sus distintos niveles, ciclos y modalidades institucionales. E) Las prescripciones curriculares de los distintos niveles, ciclos y modalidades institucionales, así como la homologación de títulos, acreditaciones y certificados, y en su caso su expedición directa. F) La acreditación y homologación, y generalmente también la formación inicial del profesorado de los distintos niveles educativos. G) La evaluación del sistema escolar y, particularmente, de los resultados conseguidos por los alumnos. PEDRÓ, F.; PUIG, I. (1999). *Reformas educativas. Una perspectiva política y comparada*. Barcelona: Paidós, pàg. 104.

²² PUELLES BENÍTEZ, M. (2004). *Elementos de política de la educación*. Madrid: UNED, pàg. 246.

²³ «Bé comú», que històricament —diu Fernández Soria— ha emmarcat l'acció política des de les dictadures fins a les democràcies. Per tant, la política que cerca el «bé comú», que els partits polítics cerquen en l'educació, engloba l'ego de l'ésser individual, i també l'alter de la comunitat que persegueix una «justícia social» per a tots mitjançant una política ciutadana. FERNÁNDEZ SORIA, J. (1999). *Manual de política y legislación educativas*. Madrid: Síntesis, pàg.23.

²⁴ «Conseguir gestionar el desacuerdo social por la vía de la racionalidad kantiana, conciliar los valores de libertad y de igualdad (de tanta importancia a partir de la Segunda Guerra Mundial) bajo un contexto ético aceptado, articular en una sola estructura moral la libertad y la igualdad por sobreparar el derecho del individuo al colectivo, ya que lo que es justo nos determina el bien como valor de la persona y de la comunidad». COLOM, A.; DOMÍNGUEZ, E. (1997). *Introducción a la política de la educación*. Barcelona: Ariel, pàg. 18.

bases per a la interpretació del concepte de «justícia» i desenvolupà una teoria política que ha estat fonamental per entendre, per exemple, les diverses visions sobre l'equitat i el liberalisme que s'observen en els discursos d'investidura respecte del fet educatiu i de la normalització de la llengua pròpia en els nostres centres educatius.²⁵

Respecte de la descentralització educativa a les Illes Balears, el focus d'atenció en la configuració del nostre sistema educatiu s'ha centrat més en la seva administració que no en el disseny curricular propi. Concretament, el PP s'ha emparat en els arguments de la qualitat i llibertat en educació per defensar un model de sistema educatiu per a les Illes Balears. El moviment neoliberal en educació farà que la descentralització educativa adopti un caire diferent del tradicional, concretament envers les mateixes escoles i les famílies, com a dipositàries finals del control de la despesa en educació, i afavorir, per tant, la lliure competència entre escoles públiques i privades.

Així doncs, el posicionament del PP en matèria educativa ha estat clar al llarg dels anys a partir d'aquests principis exposats. Especialment ho ha estat la darrera legislatura, com podem comprovar en el torn de contrarèplica del president actual José Ramón Bauzá a la rèplica del socialista Antich, en la presentació del programa de Govern del candidat conservador. Malgrat l'agraïment de Bauzá al candidat socialista per intentar arribar a un pacte per l'educació, i separar, així, l'educació de la confrontació partidista, la seva interpel·lació fou, de bell nou, una defensa radical de la llibertat en educació, de rebuig de la «cosa pública» i de defensa de la iniciativa privada, fins i tot en educació.

«I tenim una màxima prioritat, que també m'alegra, que ja he sentit en altres ocasions, però que també vostè ha comentat..., una prioritat en matèria educativa. Hem de tenir alçada de mires, hem de tenir, en aquest cas, l'expectativa que la nostra gent deposita en nosaltres, els polítics, basada en la realitat, i jo vull una educació de qualitat, una educació en llibertat, una educació sense debats estèrils, una educació en què prevalgui la cultura de l'esforç i no la cultura del conformisme; una educació que estigui basada també en la formació professional, en la formació contínua, en la formació universitària..., en la formació, en definitiva. I també hem de donar pas a la implicació de la iniciativa privada, juntament amb la Universitat, perquè l'oferta i la demanda del sector empresarial i de la formació universitària puguin anar en paral·lel, de manera que s'identifiquin les necessitats i potencialitats d'una indústria emprenedora i una oferta en formació acadèmica».²⁶

Aquesta interpretació de la descentralització educativa com el màxim desmantellament del paper de l'Estat com a rector de l'educació és justificada per Puelles «*como un cambio de rumbo en el camino de la descentralización en favor de una vía ideológica que se pone al servicio de los intereses de la versión neoliberal de la globalización*»,²⁷ o, en paraules de Fernández Soria, «*la descentralización no es vista por todos como un hecho asociado a la democratización de los procesos políticos, sino como una artimaña utilizada por el neoliberalismo para actuar más impunemente sin el control centralista*».²⁸ Aquests posicionaments són clars, una vegada que les competències educatives han estat assumides.

²⁵ COLOM, A. J.; MÈLICH, J. C. (1994). *Después de la modernidad. Nuevas filosofías de la educación*. Barcelona: Paidós, pàg. 103.

²⁶ «Sessió d'investidura del candidat a president de la comunitat autònoma de les Illes Balears». *Diari de sessions del ple del Parlament de les Illes Balears*, núm. 2, fascicle 2, VIII legislatura, any 2011, pàg. 35.

²⁷ PUELLES BENÍTEZ, M. (2004). *Elementos de política de la educación*. Madrid: UNED, pàg. 411.

²⁸ FERNÁNDEZ SORIA, J. (1999). *Manual de política y legislación educativas*. Madrid: Síntesis, pàg.185.

A la sisena legislatura, la defensa que el candidat Matas féu del seu programa educatiu va ser clarament rupturista amb els quatre anys anteriors del Pacte de Progrés. Matas va defensar la construcció d'un model educatiu per a les Illes Balears des d'un posicionament ideològic diametralment oposat al del candidat socialista, del qual criticà el vessant excessivament intervencionista, especialment en l'àmbit lingüístic. Vegem la manera com el candidat conservador defensà un discurs «expressament» liberal. Argumentà:

«Llibertat, un altre principi sacrosant per a un demòcrata de les democràcies, que són les úniques possibles.

[...]

»No es pot imposar cap llengua; no es pot anar en contra de cap llengua; no es pot ignorar olímpicament la realitat sociolingüística; no es pot violentar, en nom del que sigui, la llibertat d'elecció de centre escolar o convertir en una caricatura el bilingüisme de la nostra societat i la nostra llengua, que volem defensar i estimam».²⁹

En els discursos polítics conservadors, la intervenció de l'Estat en educació patirà crítiques implacables amb arguments d'eficàcia i de defensa de la llibertat.³⁰ A més, les mesures d'optimització dels recursos educatius públics seran avalades pel suport de grans grups de poder econòmic, com va passar la darrera legislatura.³¹ Al respecte, Iyanga Pendi, cometa que la política educativa del neoliberalisme es caracteritza «*por el peso del mercado, la libre iniciativa, la libre empresa, los espacios privados, las privatizaciones, el gobierno limitado, la reducción de la política, la escuela privada, la educación pensada y organizada con prioridad en la lógica económica y como preparación el mercado, las inversiones en la educación, los currículos pensados de acuerdo con las exigencias del mercado, meritocracia, selección, la idea de la competencia para el desarrollo y la modernidad, y el individuo frente al grupo*».³²

Un dels millors exemples de discurs conservador en educació l'he trobat en les paraules de Rosa Estaràs a la setena legislatura. Vegem a continuació la fervorosa defensa de la llibertat d'educació i d'un model lingüístic trilingüe basant-se en el Decret de trilingüisme³³ que va fer la candidata conservadora en el seu torn de rèplica.

«Quatre. I en l'educació dels nostres fills i les nostres filles, es continuarà la política d'intentar apropar-nos a la lliure elecció de centre? Objectiu molt difícil, però necessari. Es continuarà donant suport a l'escola pública i també a la concertada? Tendran dret les famílies a rebre informació en la llengua que ho sol·licitin? Podran escollir els pares i les mares la llengua en l'ensenyament infantil? Serà concertat el batxillerat? [...] Potenciaran les nostres modalitats insulars, mallorquí, menorquí, eivissenc i formenterenc, que tant li varen costar a vostè i al seu grup quan negociàvem l'Estatut d'autonomia? Tendrem un model educatiu no excloent sobre la base de l'acord amb els pares, les mares, els professors, els alumnes, els treballadors, mantenint el ritme de creació de nous centres i la seva reforma? Què faran amb el trilingüisme? No perdin aquesta oportunitat històrica, Sr. Antich. El decret de trilingüisme compensa *de facto* una

²⁹ «Sessió d'investidura del candidat a president de la comunitat autònoma de les Illes Balears». *Diari de sessions del ple del Parlament de les Illes Balears*, núm. 2, VI legislatura, any 2003, pàg. 20-21.

³⁰ PUELLES BENÍTEZ, M. (2004). *Elementos de política de la educación*. Madrid: UNED, pàg. 257.

³¹ VELASCO, D. (2001). *Pensamiento político contemporáneo*. Bilbao: Universidad de Deusto, pàg. 79-80.

³² IYANGA, A. (2003). *Política de la educación y la globalización neoliberal*. València: Universitat de València, pàg. 51.

³³ Decret 52/2006, de 16 de juny, sobre mesures per fomentar la competència lingüística en llengües estrangeres dels alumnes dels centres no universitaris de les Illes Balears sostinguts amb fons públics.

situació de desigualtat. Quan un centre ha fet una immersió d'un 80%-90% en llengua catalana, per posar anglès, haurà de reduir un poc de català, perquè, si el cent per cent és en català, no sé com ho farà per poder fer la immersió en anglès. Li oferesc en aquest punt un gran pacte per l'educació, que crec que és necessari a l'hora de poder fer país, però sense demagògies. Un pacte seriós, amb principis, valors i conviccions».³⁴

Malgrat que ja no hi ha excuses per reclamar les competències d'educació, abans d'aprovar el decret de traspàs d'aquestes competències, també és comú aquest tipus de discurs. Vegem que defensen el coneixement de la nostra llengua com un «mèrit» i no una obligació, com ja manifestaren l'any 1987.

«Som partidaris de l'impuls per la via del coneixement i de l'estimació, més que no de la imposició per la via de la norma jurídica [argumentava el senyor Cañellas]. Ho hem dit moltes vegades i ho continuem defensant. I tot això, perquè l'estimació atreu i la imposició consideram que repel·leix».³⁵

Una de les conseqüències d'aquesta manera d'entendre la normalització de la llengua catalana a les nostres escoles fou l'aparició, el 1994, de la controvertida Ordre Rotger³⁶ sobre l'ús de la llengua catalana com a llengua vehicular de l'ensenyament no universitari. Aquesta ordre no establí uns mínims per a l'ensenyament en català i va permetre que existís l'ensenyament solament en castellà. Malgrat que era un partit regionalista, UM, responsable de l'àrea d'Educació durant la sisena legislatura, justificava aquest posicionament:

«La normalització lingüística i la defensa de les modalitats insulars són per nosaltres les dues cares d'una mateixa peça: si es perden les modalitats es desperten els pobles de Mallorca, Menorca, Eivissa i Formentera, però, si no es normalitza la llengua, va camí del cementiri. Tan important és una cosa com l'altra. Ara bé, sí que fa falta posar de relleu que la nostra cultura autòctona està encara en greu desavantatge respecte de la cultura de parla castellana, i això no ho hem d'oblidar durant aquests quatre anys. La defensa de la nostra llengua i de la nostra cultura ha de ser efectivament, com vostè va dir, per la via del seny, per la via de fugir de radicalismes que només contribueixen a fer-les odioses, però, tanmateix, s'ha d'actuar amb la fermesa que faci falta per a l'aplicació de la consensuada Llei de normalització lingüística».³⁷

Pels conservadors en el Govern, la «llibertat», i no el desenvolupament de l'EA, és l'eix cardinal de la seva política educativa.

Això a banda, els principis d'unitat i autonomia que defineixen el nucli sobre el qual se sustenta l'Estat autònom,³⁸ fixen les característiques de la descentralització educativa espanyola. La defensa dels partits conservadors és, però, a favor de la iniciativa privada i de la reducció del paper de l'Estat.

³⁴ «Sessió d'investidura del candidat a president de la comunitat autònoma de les Illes Balears». *Diari de sessions del ple del Parlament de les Illes Balears*, núm. 3, VII legislatura, any 2007, pàg. 55.

³⁵ «Sessió d'investidura del candidat a president de la comunitat autònoma de les Illes Balears». *Diari de sessions del ple del Parlament de les Illes Balears*, núm. 2, II legislatura, any 1987, pàg. 18.

³⁶ Ordre del conseller d'Educació i Cultura i Esports, de 12 d'agost de 1994, sobre l'ús de la llengua catalana, de les Illes Balears, com a llengua vehicular en l'ensenyament no universitari.

³⁷ «Sessió d'investidura del candidat a president de la comunitat autònoma de les Illes Balears». *Diari de sessions del ple del Parlament de les Illes Balears*, núm. 2, II legislatura, any 1987, pàg. 36-37.

³⁸ FERNÁNDEZ SEGADO, F. (1992). *El sistema constitucional espanyol*. Madrid: Dykinson, pàg. 870

El constitucionalisme espanyol intenta mitigar els conflictes entre l'Estat i les CCAA argumentant que el nostre model d'Estat —i, per tant, també de la qüestió de l'educació a l'Estat autònom— exigeix atendre dues consideracions importants: el doble sentit amb què la CE utilitza el terme «Estat» —per referir-se tant a l'Administració central com a l'autònoma—, i a la inexistència d'una relació de suprasubordinació entre l'Estat i les CCAA.³⁹ Per tant, no és difícil percebre que aquesta qüestió és molt controvertida per a totes les CCAA que «històricament» han tingut aspiracions sobiranistes. No ens ha d'estranyar, per tant, que, els anys en què el PP ocupà el Govern, l'impuls del nostre EA anàs a remolc de les directrius que fixava Madrid.

Joan Subirats explica que existeix una vertadera càrrega política en el procés d'assumpció de les màximes competències per part de les CCAA que afecta el desenvolupament d'algunes matèries, com ara l'educació.⁴⁰ A més, popularment, el concepte és relacionat amb la recuperació d'institucions perdudes i del fet identitari enfront de l'uniformisme estatal,⁴¹ especialment per a les CCAA que, com les Illes Balears, arribaren a l'autonomia per la «via lenta».⁴²

³⁹ «Respecto la primera consideración, el término “Estado” hace referencia a la totalidad de la organización jurídica-política de la nación española, incluyendo las organizaciones propias de las naciones y regiones que la integran. En casos distintos al nuestro, por Estado se entiende sólo el conjunto de las instituciones generales o centrales y sus órganos periféricos, contraponiendo así estas instituciones, a las propias de nuestras CCAA ya la de otros entes territoriales autónomos. Por esta interpretación de la CE, las CCAA pueden ser consideradas como instancias territoriales de naturaleza estatal que ejercen poderes estatales, independientemente del ámbito material sobre el que, sus poderes se proyectan mediante de sus respectivos EEAA.

»Respecto la segunda consideración, se hace referencia a la inexistencia de una relación supra-subordinación entre el Estado y las CCAA, al contrario, la relación entre ambas se fundamenta una necesaria colaboración para promover los intereses generales; intereses generales que en otros casos distintos a los nuestro, son de exclusividad del Estado». *Ibid.*, pàg. 868-869.

⁴⁰ Per Subirats, aquesta etapa és la que posteriorment ha permès que aquests darrers trenta anys: «el regionalismo haya pasado de ser un movimiento de defensa y de reconocimiento territorial, a una estrategia de modernización económica, y también a un movimiento de cambio constitucional y de transformación del Estado». SUBIRATS, J. (2002). *Veinte años de autonomías en España. Leyes, políticas públicas, instituciones y opinión pública*. Madrid: CIS, pàg. 3.

⁴¹ COLOM PASTOR, B. (2001). *Veinticinco años de autonomía Balear*. Madrid: Marcial Pons, pàg. 25.

⁴² Els articles 148 i 149 fixen les regles del joc entre dos ens que es troben en contínua relació dialèctica per l'assumpció de competències i que entren en conflicte: l'un —l'Estat—, per mantenir la unitat i la sobirania nacional que té garantida, per la possessió d'un nucli de competències exclusives respecte d'allò que és «bàsic» al Títol I de la CE; i, uns altres —les CCAA— que lluiten per augmentar el seu marge competencial com a manera de desenvolupar els seus trets identitaris. Fernández Soria diu que l'educació a l'Estat espanyol és una de les matèries que entra en aquesta dialèctica de la centralització-descentralització. Reproduïm, a continuació, les seves paraules per enquadrar l'educació com a matèria compartida entre l'Estat i les CCAA: «Así, por ejemplo, en el ámbito de la educación, como en cualquier otro de la política general, el Estado regula sobre aspectos básicos exigibles para la igualdad y la unidad de todas las nacionales-propiciadores de la integración de todos los españoles y de todas las Comunidades-, como al desarrollo mediante ley orgánica de los derechos y libertades públicas en el ámbito de la enseñanza, reservándose también mínimas competencias administrativas, mientras que las CCAA desarrollan el contenido del “básico” establecido por el Estado, usando de sus competencias ejecutivas y de administración, pudiendo legislar sobre lo que exceda este carácter básico y sea de la competencia de las CCAA». FERNÁNDEZ SORIA, J. M. (2002). *Estado y educación en la España contemporánea*. Madrid: Síntesis Educación, pàg. 156.

El discurs progressista sobre educació en els debats d'investidura

En el panorama educatiu comparat, el nombre creixent de temptatives que pretenen desregular l'ensenyament estatal en diverses parts del món mostren un ventall de sistemes educatius descentralitzats que aporten uns nivells significatius d'autonomia institucional i diverses maneres de gestió i administració, fins i tot a càrrec de les escoles.⁴³ Aquestes són aspiracions de la dreta contra les quals lluita el progressisme polític. En la presentació del programa de govern de Francesc Antich el 2007, el candidat va defensar la necessitat d'impulsar fermament l'escola pública:

«Em preocupa, efectivament, que l'escola pública durant aquesta legislatura no hagi tengut tot el suport que li pertoca i jo crec que n'hauria de tenir més. Per això, hem parlat d'un pla de xoc, perquè, efectivament, pugui tenir uns serveis iguals que la resta d'escoles. Escolti, que l'escola pública per a nosaltres és pública i concertada, aquest és el servei d'escola pública, aquest és el servei que jo vull que funcioni. Però la pública no vull que quedi enrere. I jo el que voldria, efectivament, és que tenguéssim un gran acord per intentar que aquesta escola pública funcionàs més bé i que estiguéssim molt preocupats per ser una de les comunitats autònomes —i jo hi estic—, que té més índex de fracàs escolar. Sé que és una situació que no és fàcil de solucionar. Per tant, per ventura serà bo que en puguem parlar i que puguem tirar endavant. Nosaltres volem fer un pla de xoc en aquest sentit i per intentar eliminar-lo. Per què? Perquè creim que és fonamental per a una comunitat autònoma que vol avançar. Per tant, d'educació en podem parlar molt, perquè nosaltres li volem donar prioritat absoluta, Sra. Estaràs, i, per tant, estaré molt content que en puguem parlar».⁴⁴

Tradicionalment, l'Estat sempre tengué un paper fonamental en les qüestions educatives des de final del segle XVII i fins a les primeres dècades del XIX.⁴⁵ La professora Ossenbach recorda que els antecedents de la gènesi dels sistemes educatius nacionals en el món occidental els tenim en el pensament il·lustrat del segle XVIII i en alguns principis teòrics que s'anaren forjant entre els segles XVIII i XIX,⁴⁶ tant en el pla del desenvolupament legislatiu, com en les idees polítiques que alimentaren l'anomenat Estat liberal.⁴⁷ Així doncs,

⁴³ WHITTY, G.; POWER, S.; HALPIN, D. (1999). *La escuela, el estado y el mercado*. Madrid: Morata, pàg. 15.

⁴⁴ «Sessió d'investidura del candidat a president de la comunitat autònoma de les Illes Balears». *Diari de sessions del ple del Parlament de les Illes Balears*, núm. 2, VII legislatura, any 2007, pàg. 60.

⁴⁵ PUELLES BENÍTEZ, M. (2004). *Elementos de política de la educación*. Madrid: UNED, pàg. 211.

⁴⁶ OSSENBACH SAUTER, G. «Génesis de los sistemas educativos nacionales en el mundo occidental». A: TIANA FERRER, A.; OSSENBACH SAUTER, G.; SANZ FERNÁNDEZ, F. (2001). *Historia de la educación (Edad Contemporánea)*. Madrid: UNED, pàg. 9-12.

⁴⁷ Puelles Benítez parla de la concepció benèvola (posteriorment, corrompuda per la societat) de l'ésser humà que té Rousseau, quan creu en un gran contracte social, unànimement acordat per tota la societat, com la solució a la pèrdua de la llibertat natural a favor del guany d'una llibertat civil. Per Puelles, existeix una paradoxa en l'educació dins el liberalisme durant la Revolució francesa. Diu que, en el pas d'una societat estamental a una altra de classes, existí un grau elevat d'intervenció de l'Estat, fins al punt que creà unes institucions públiques educatives que s'organitzaven no lliurement, sinó a partir dels sistemes educatius nacionals. Com és ben sabut, però, aquesta aposta de l'Estat per l'educació va arribar acompanyada de resistència per una gran part del moviment il·lustrat respecte de la universalització de l'ensenyament elemental. PUELLES BENÍTEZ, M. (2004). *Elementos de política de la educación*. Madrid: UNED, pàg. 222-227.

els sistemes educatius occidentals sorgiren vinculats a la importància que els nous estats li atorgaren com a eina de capacitatció per a la població, per participar en el sistema incipient de mercat.⁴⁸

A dia d'avui, aquestes qüestions són innegociables per a la majoria de sistemes educatius mundials, tal com expressa el famós informe «*La educación encierra un tesoro*», de la UNESCO.

A les Illes Balears, solament hi ha hagut dues oportunitats per exposar un programa de govern progressista. Francesc Antich, líder del PSIB, defensà, el 1999, uns nivells elevats d'equitat, de cohesió i benestar social mitjançant la «igualtat d'oportunitats, la recuperació lingüística i cultural, i la formació estricta i completa de totes les persones».⁴⁹

«Expressament en educació, l'abordatge que fa de la qüestió l'afronta en clau del reconeixement de l'ensenyament com a camp estratègic de cohesió i de benestar social:

Però, continuem amb les prioritats: la cohesió i el benestar social. El meu Govern, emanat d'un pacte de progrés, considerarà que no hi pot haver desenvolupament econòmic sense cohesió i un elevat nivell de benestar social sense exclusions. La justícia, la solidaritat i la igualtat d'oportunitats passen, forçosament, per un camp estratègic: l'educació i la formació de qualitat com a garantia de futur».⁵⁰

El discurs progressista sempre és en clau de país i de defensa de les classes mitjanes. Pel partit socialista, amb la cultura i l'educació s'aconsegueix més cohesió social, alhora que es poden eixamplar les classes mitjanes. Com podem observar en el fragment següent, aquesta visió estructuradora de l'educació és una diferència clau respecte del discurs conservador al Parlament de les Illes Balears:

«Dit amb dues paraules: em propòs presidir un govern social, reformista, pragmàtic i compromès amb el país; un govern que s'inspirarà en les noves visions dels valors cívics tradicionals; un govern que apostarà amb decisió per la cultura i l'educació; un govern que es posarà com a objectiu global l'eixamplament de les classes mitjanes del país com a signe de progrés general.

Tots tenim interès de fer de les Illes Balears un país amb una classe mitjana molt àmplia, sòlida i avançada. Això convé —no cal dir-ho— als qui estan en situacions més difícils, però també convé a tota la resta, perquè fa país i perquè garanteix l'estabilitat de tothom. Aquest és el meu compromís: seguretat i estabilitat per a tots. Seguretat i estabilitat per a tots en un marc de transparència, participació, tolerància i defensa de la nostra identitat, que ha de ser la brúixola per navegar en un món globalitzat. Quan parl de seguretateconòmica, parl d'importants inversions en educació i formació dels nostres

⁴⁸ Recordem que són els liberals els qui varen considerar l'educació com una qüestió de l'Estat per sobreviure, no solalment com a democràcia (sentit que prenen de la Il·lustració), sinó també com a nació, cosa que explica el naixement i gestació dels sistemes educatius nacionals a Europa. Paral·lelament, Locke és qui posa les bases de l'Estat liberal com a manera de garantir els drets «naturals» de l'home. Construeix una filosofia política amb el propòsit de defensar els drets de l'individu enfront del poder de l'Estat. Ara ja no és una pau imposada —l'Estat liberal elimina l'home del poder—, sinó que l'ordre social serà producte d'un pacte entre l'individu i l'Estat, i, per tant, reemplaçarà el poder per l'autoritat de la llei. *Ibid.*, pàg. 215.

⁴⁹ *Ibid.*

⁵⁰ «Sessió d'investidura del candidat a president de la comunitat autònoma de les Illes Balears». *Diari de sessions del ple del Parlament de les Illes Balears*, núm. 2, V legislatura, any 1999, pàg. 20.

dels nostres joves i treballadors. Més educació i més formació vol dir ciutadans amb opinió, per tant, més lliures i també ciutadans més competitius i amb més oportunitats econòmiques. Més capital humà per dur endavant el país».⁵¹

També en clau de país, és la defensa que sempre ha fet l'esquerra de la unitat de la llengua catalana enfront dels intents reiterats —argumentaran— per fer de la normalització lingüística una qüestió electoralista. Vegem a continuació la contrarèplica d'Antich a Rosa Estarás en la setena legislatura, quan el candidat socialista posà en dubte les bondats del decret de trilingüisme impulsat pel govern conservador de la legislatura passada.

«Del decret del trilingüisme —ja li ho hem dit—, nosaltres creim que quan es posa un decret d'aquest tipus hi ha d'haver igualtat per a tothom. I creim que hi ha escoles públiques que en aquests moments no poden pensar en trilingüisme, perquè tenen serveis bàsics que no hi arriben i, per tant, crec que val la pena que en l'educació, d'aquí endavant, quan fem mapes escolars, sapiguem, tinguem tota la informació i puguem fer regles d'acord amb les problemàtiques que tenen cadascuna de les escoles. Perquè les mateixes regles per a tots, sense més ajudes per a aquells que tenen més dificultats, ja no funciona; perquè no totes les escoles i no tots els instituts es troben exactament en la mateixa situació. És a dir, per tant, parlem d'escola pública, però vegem quines són les prioritats dels uns i dels altres».⁵²

Pels governs d'esquerra, la defensa de l'EA com a aixopluc de la normalització de la llengua catalana és la manifestació més clara de la seva aposta per fer del català una llengua al mateix nivell que el castellà a tots els efectes, mitjançant de la intervenció del sector públic.

«L'aprovació del nou Estatut ha de permetre a la nostra comunitat afrontar millor els nous reptes que planteja la societat del segle XXI, perquè, en definitiva, ens dona més eines per poder-ho fer. Augmenten les competències, augmenta el finançament i es reforcen les institucions pròpies: els consells insulars, que amplien la seva possibilitat de servir a la gent en els seus territoris. El desplegament de l'Estatut és una oportunitat per reforçar els valors identitaris. També ho és per pal·liar els efectes de la insularitat. I, per tant, iniciarem el desenvolupament de les disposicions addicional sisena i transitòria novena de la nova llei.

L'Estatut manté la unitat de la llengua pròpia, la seva cooficialitat i l'obligació dels poders públics de normalitzar-ne l'ús, així com la de protegir les modalitats existents. Amb aquest principi com a base, ens proposam revisar la normativa lingüística que no s'ajusti a la Llei de normalització lingüística. En paral·lel, proposarem un pacte per la llengua entre totes les forces polítiques per evitar eventuais canvis sense consens».⁵³

Conclusions

Els defensors de la llibertat com a eina estructurant del nostre sistema educatiu, enfront dels que defensen l'impuls de l'Administració autonòmica educativa per la via de la intervenció del poder públic, s'han manifestat intransigents en la cessió —encara que fos

⁵¹ «Sessió d'investidura del candidat a president de la comunitat autònoma de les Illes Balears». *Diari de sessions del ple del Parlament de les Illes Balears*, núm. 2, VII legislatura, any 2007, pàg. 19.

⁵² *Ibid.*, pàg. 60.

⁵³ *Ibid.*, pàg. 24.

mínima— de les seves quotes ideològiques a favor d'un pacte per a l'educació que pugui garantir el desenvolupament de qualsevol projecte educatiu més enllà dels quatre anys que té garantit en la seva legislatura. Per aquesta raó, som molt escèptic pel que fa a les possibilitats de poder configurar un sistema educatiu nacional des de l'impuls polític.

Dues vegades s'ha passat d'una atribució de valor estratègic de cohesió i benestar social a una defensa de la llibertat en l'elecció de centre i en l'elecció d'idioma d'ensenyament. Així doncs, percebem, en l'alternança de govern que hi ha hagut, que els candidats a president no tenen cap necessitat de construir uns eixos a llarg termini per desenvolupar les competències educatives que tenim assumides des de fa deu anys.

Així doncs, a dia d'avui no podem evidenciar quin és el projecte que té el Parlament de les Illes Balears per a l'ensenyament, és a dir, no percebem un consens mínim respecte de les qüestions educatives d'especial interès per a les Illes Balears. Aquesta situació ha de ser molt preocupant, ja que per desenvolupar les competències educatives és necessari un temps el suficientment llarg i una veritable voluntat per fer del nostre EA un instrument eficaç per desenvolupar la nostra autonomia, independentment del color polític del Govern.

Referències bibliogràfiques

- ÁLVAREZ, J. F. (2001): «Capacidades, libertades y desarrollo: Amartya Kumar Sen». A: MÁIZ, R. (2001): *Teorías políticas contemporáneas*. València: Tirant lo Blanch.
- Grup d'Estudis d'Història de l'Educació (2007). *Bibliografía per una història de l'educació de les Illes Balears*. UIB. <<http://www.uib.es/depart/dpde/theducacio/docs/bibheib.pdf>>. Darrera data de consulta: 12/06/2012.
- CASTELL, M. (1997): *La era de la información: economía, sociedad y cultura*. Volum 2. *El poder de la identidad*. Madrid: Alianza.
- COLOM CAÑELLAS, A. J. (2011): «Ideología i educació en el procés articulador entre el franquisme i la democràcia». *Educació i Història. Revista d'Història de l'Educació*, núm. 18 (juliol-desembre 2011), pàg. 13-36.
- COLOM CAÑELLAS, A. J.; MÈLICH, J. C. (1994): *Después de la modernidad. Nuevas filosofías de la educación*. Barcelona: Paidós.
- COLOM, A.; DOMÍNGUEZ, E. (1997): *Introducción a la política de la educación*. Barcelona, Ariel.
- COLOM PASTOR, B. (2001): *Veinticinco años de autonomía Balear*. Madrid: Marcial Pons.
- «Los acuerdos autonómicos: ¿suficientes para Baleares?». *Veinticinco años de autonomía Balear*. Madrid: Marcial Pons.
- (2005): «L'estatut lingüístic de les Illes Balears». *Revista jurídica de les Illes Balears*. Palma.
- Conselleria d'Educació, Cultura i Universitats (2012): *Document base per a un pacte social per l'educació*. <http://www.caib.es/govern/archivo.do?id=1091389>. Darrera consulta: 06/03/2012.
- DELORS J. (1996): *La Educación encierra un tesoro*. Madrid: Santillana, Ediciones UNESCO.
- Direcció General d'Educació (1990): *Línies bàsiques per a un model educatiu propi de les Illes Balears (ensenyament no universitari)*. Palma: Conselleria de Cultura, Educació i Esport.

- Direcció Provincial del MEC (1990): «La reforma del sistema educatiu». Document de treball redactat per la Unitat de Programes Educatius, Coordinació Tècnica Provincial de Reformes Educatives, Direcció Provincial del MEC. Palma, novembre de 1990.
- EMBED IRUJO, A. (2000): *La enseñanza en España en el umbral del siglo XXI*. Madrid: Tecnos.
- ESCOLANO BENITO, A. (2002): *La educación en la España contemporánea*. Madrid: Biblioteca Nueva.
- FERNÁNDEZ SEGADO, F. (1992): *El sistema constitucional español*. Madrid: Dykinson.
- FERNÁNDEZ, J. (1999): *Manual de política y legislación educativas*. Madrid: Síntesis.
- FERNÁNDEZ SORIA, J. M. (2002): *Estado y educación en la España contemporánea*. Madrid: Síntesis Educación.
- FULLAT, O. (1994): *Política de la educación*. Barcelona: CEAC.
- IYANGA, A. (2003): *Política de la educación y la globalización neoliberal*. València: Universitat de València.
- LÁZARO, E. (1985): *Atribución y ejercicio de competencias básicas*. Madrid: MEC.
- OSSENBACH SAUTER, G. (2001): «Génesis de los sistemas educativos nacionales en el mundo occidental». A: TIANA FERRER, A.; OSSENBACH SAUTER, G.; SANZ FERNÁNDEZ, F. [coords.]. *Historia de la educación (Edad Contemporánea)*. Madrid: UNED.
- LINZ, J. J. (1990): «Transiciones a la democracia». *Revista Española de Investigaciones Sociológicas*. Madrid: CIS.
- MAÍZ, R.; BERAMENDI, P.; GRAU, M. (2002): «La federalización del estado de las autonomías: evolución y déficit institucionales». A: SUBIRATS, J. *Veinte años de autonomías en España. Leyes, políticas públicas, instituciones y opinión pública*. Madrid: CIS.
- McGINN, N.; WELSH, T. (1999): *Decentralization of education: why, when, what and how*. París: UNESCO.
- MEC (1986): *Examen de la política educativa española por la OCDE*. Madrid: CIDE.
- MEC (1988): *La educación y el proceso autonómico*. Madrid: MEC.
- PEDRÓ, F.; PUIG, I. (1999): *Las reformas educativas. Una perspectiva política y comparada*. Barcelona: Paidós.
- PUELLES BENÍTEZ, M. (1992): «Informe sobre las experiencias de descentralización educativa en el mundo occidental». *Revista de educación*, núm. 299. Madrid: MEC.
- (1996): «Educación y autonomía en el modelo español de descentralización». *Revista de educación*, núm. 309. Madrid: MEC.
- (2002): «El pacto escolar constituyente: génesis, significación y situación actual». *Historia de la educación*, núm. 21. Salamanca: Ediciones Universidad de Salamanca.
- (2004): *Elementos de política de la educación*. Madrid: UNED.
- RAMONEDA, J. (1999): *Después de la pasión política*. Madrid: Taurus.
- SEN, A. (1995): *Nuevo examen de la desigualdad*. Madrid: Alianza Editorial.
- (1999). *Development as freedom*. New York: Oxford University Press. <<http://www.iadb.org/etica>>. Darrera consulta: 1/10/2006.
- SUBIRATS, J. (2002): *Veinte años de autonomías en España. Leyes, políticas públicas, instituciones y opinión pública*. Madrid: CIS.
- SUREDA GARCÍA, B. (2004): «El desenvolupament de les competències educatives no universitàries a la Comunitat Autònoma de les Illes Balears (1998-2003)». A: MARCH

- i CERDÀ, M. (dir). *Anuari de l'educació de les Illes Balears*. Palma: Fundació Gguillem Cifre de Colonya.
- SUREDA GARCÍA, B.; MOTILLA, X. (2006): «Bibliografía de l'educació a les Illes Balears (2000-2006)». A: MARCH i CERDÀ, M. (dir.). *Anuari de l'educació de les Illes Balears*. Palma, Fundació Guillem Cifre de Colonya.
- TIANA FERRER, A. (2004): «La descentralización de la educación en España: presente, pasado y futuro». A: AA.VV. *Análisis y situación de las Comunidades Autónomas*. Madrid: Fundación Hogar del Empleado, Santillana Educación.
- VALLESPÍN, F. (2001): *El futuro de la política*. Madrid: Taurus.
- VELASCO, D. (2001): *Pensamiento político Contemporáneo*. Bilbao: Universidad de Deusto.
- WHITTY, G.; POWER, S.; HALPIN, D. (1999): *La escuela, el estado y el mercado*. Madrid: Morata.

L'autor

Juanjo Burgués és mestre i pedagog per la UIB, i funcionari de carrera dels cossos de mestre i de secundària del Govern de les Illes Balears. És professor associat del Departament de Pedagogia i Didàctiques Específiques i membre del Grup d'Estudis d'Història de l'Educació de la UIB.